

Φυσικές καταστροφές, ταξικός πόλεμος και το συμβόλαιο ενάντια στον θάνατο: πώς να σκεφτούμε;

Με αφορμή τις πυρκαγιές και τις καταιγίδες που ζούμε το τελευταίο καιρό στην περιοχή – και αφού ούτε καήκαμε, ούτε πνιγήκαμε – θα προσθέσω μια σύντομη και μικρή σκέψη σχετικά με όλα αυτά.

Είναι σημαντικό, πάντοτε, να μην φυσικοποιούμε τον ταξικό πόλεμο που διεξάγεται ερήμην μας και δεν μας ρωτάει ποτέ. Οι «φυσικές» καταστροφές είναι πάντα μια καλή αφορμή για να ξεχνάμε αυτόν τον πόλεμο, για να διαιωνίζεται η ιδεολογική και πραγματική κυριαρχία των αφεντικών απάνω στις ζωές μας. Είναι και μια καλή αφορμή επίσης και για την ανανέωση των σχέσεων ανάμεσα στις υποτελείς τάξεις και τις κυρίαρχες – αλλά σε αυτό θα αναφερθώ παρακάτω.

«Φυσικές» καταστροφές

Ας ξεκινήσουμε από τα εύκολα. Δεν υπάρχουν φυσικές καταστροφές. Οι καταστροφές είναι καταστροφές για κάποιους. Αυτοί οι κάποιιοι βρίσκονται σε τέτοια θέση (ταξική, γεωγραφική κτλ) η οποία ευνοεί ή δεν ευνοεί την καταστροφή τους. Αυτή τους η θέση εκφράζει την κοινωνική ιεραρχία και τις σχέσεις εξουσίας σε μια κοινωνία. Ο προσδιορισμός «φυσικές» μπροστά από το «καταστροφές» προσπαθεί ακριβώς να συσκοτίσει την ιστορικό και κοινωνικό χαρακτήρα της κατάστασης. Αν για παράδειγμα οι πλημμύρες που γίνανε στην Μάνδρα γίνονταν σε ακατοίκητα χωριά της Πίνδου δεν θα θεωρούνταν «καταστροφικές πλημμύρες». Ή οι καταιγίδες που πνίγουν τους μετανάστες στην θάλασσα δεν θεωρούνται καταστροφές. Αντίστοιχα, η έννοια της «οικολογικής καταστροφής» εκφράζει την σχέση του καπιταλισμού με αυτό που προσπαθεί να συμπεριλάβει υπό την σκέπη του – που δεν είναι άλλο από την αντίληψη του για την φύση: ως πόροι προς εκμετάλλευση. Η οικολογία είναι το όνομα που έχει δώσει ο καπιταλιστής στην επιθυμία του για υπαγωγή της φύσης στην σχέση κεφάλαιο, για την επέκταση της ισχύος του. Είμαστε υποχρεωμένοι, τελικά, να βλέπουμε τις μεταβολές του καιρού υπό το πρίσμα της ταξικής ανάλυσης (να υπενθυμίσω αν με διαβάξεις για πρώτη φορά ότι την ταξική ανάλυση την χρησιμοποιώ κάπως ιδιότροπα εδώ πέρα).

Ας αναφερθώ στα δυο πιο πρόσφατα παραδείγματα: τις καταιγίδες στα Δυτικά της Αθήνας και τις φωτιές στα Δυτικά και τα Ανατολικά της Αττικής. Στο πρώτο παράδειγμα, έχουμε μια τυπική περίπτωση όπου κομμάτι του εργατικού κόσμου σε βιομηχανικές και χαμηλόμισθες δουλειές έχουν στοιβαχτεί με έναν αδόμητο τρόπο, με μια αδιαφορία για την ποιότητα της ζωής. Είναι η τυπική περίπτωση του υποβιβασμού της ζωής των κατώτερων τάξεων από την σκοπιά των καπιταλιστών και του κράτους. Από τη σκοπιά τους λένε: «δεν μας ενδιαφέρει για το πώς ζούνε, αν αναπνέουν τα τοξικά αέρια από την επεξεργασία των πετρελαίων, αν θα τους πνίξουν τα ποτάμια – το θέμα είναι να γίνεται η δουλειά. Να χτίζουμε τη βιομηχανία και αυτοί να δουλεύουν σαν σκυλιά». Εύκολο αυτό. Οι πυρκαγιές που ακόμα σιγοκαίνε είναι πιο πολύπλοκο. Από τη μεριά της Δυτικής Αττικής έχει κυκλοφορήσει στα μέσα η άποψη ότι τα δάση στην Κινέττα και στις περιοχές εκεί τα έχει βάλει στο μάτι ο καπιταλιστής για διάφορες δραστηριότητες (εξόρυξη βωξίτη, ανεμογεννήτριες κτλ). Μου κάνει αυτή η εξήγηση, δεν θα την σχολιάσω περαιτέρω. Να μια «φυσική» καταστροφή που είναι εμφανής έκφραση του κοινωνικού πολέμου που διεξάγεται (βλ. και τους σεισμούς στα Γιάννινα με τις σεισμικές γεωλογικές έρευνες για υδρογονάνθρακες). Από την άλλη μεριά της Αττικής το πράγμα είναι πιο πολύπλοκο. Εκεί έχεις μια χρόνια επέκταση μιας μικρο-μεγαλο(-δε-ξέρω-ακριβώς)-τάξης η οποία θέλει να ζήσει στα προάστια, να πηγαίνει για μπάνια, να χτίσει ενοικιαζόμενα κτλ. Αυτή η επέκταση σε αργαστή συνεργασία με το ελληνικό κράτος τόσα χρόνια είναι μια βασική ιστορία στην συγκρότηση της κοινωνικής ειρήνης ανάμεσα στην κεφαλαιοκρατική τάξη και διάφορες τάξεις που στηρίζουν σώμα και πνεύμα την πολιτική τάξη (άραγε ο Καραμανλής έπαθε τίποτα εκεί με το playstation στη Ραφήνα;) και αποτελούν αυτό που κάποιιοι στο κίνημα ονομάζουν «εθνικό κορμό». Αυτές, λοιπόν, οι τάξεις επεκτείνονται όλο και πιο πολύ με φωτιές που αλλάζουν την χρήση της γης και τώρα που έρχεται ξανά η ανάπτυξη και αυξάνεται και ο τουρισμός είναι μια καλή αφορμή για να καεί κανένα δέντρο. Δεν θέλω να μπω σε κουβέντα για αιτίες της φωτιάς, δεν είναι η δουλειά μου.

Πάντα, λοιπόν, οι λεγόμενες φυσικές καταστροφές εκφράζουν κοινωνικές σχέσεις/συγκρούσεις ανάμεσα σε διάφορες ομάδες συμφερόντων. Μια φυσική καταστροφή είναι η έκφραση της επίθεσης (άμεσα ή έμμεσα) που εξαπολύει μία ή περισσότερες ομάδες συμφερόντων είτε σε άλλες κοινωνικές τάξεις, είτε σε ανεκμετάλλευτους – από τη μεριά τους – πόρους.

Ο θάνατος

Καλά όλα αυτά αλλά μην ξεχάσουμε και εντελώς ότι υπάρχει εκεί έξω κωλόκαιρος που μπορεί να σε σκοτώσει, φωτιά που μπορεί να σε κάψει, καταιγίδα που μπορεί να σε πνίξει, κεραυνός που μπορεί να σε χτυπήσει κατακέφαλα. Δηλαδή, μέσα στη βαθιά αλλοτρίωση του ανθρώπου των πόλεων και των θεωρητικών των πανεπιστημίων μην αρχίσουμε να λέμε ότι δεν υπάρχει φύση και «επικίνδυνα καιρικά φαινόμενα». Και τώρα πάμε στα πιο δύσκολα ζητήματα.

Πρώτον, ο άνθρωπος της πόλης κλεισμένος μέσα σε ένα τεχνικά δημιουργημένο περιβάλλον έχει απομακρυνθεί εντελώς από την γνώση του καιρού και της φύσης. Πόσα «ατυχήματα» δεν έχετε δει από ηλίθιους τουρίστες σε επικίνδυνα μέρη; Πόσοι άνθρωποι βλέπουν να βρέχει καρεκλοπόδαρα και συνεχίζουν να πίνουν τον καφέ τους; Και αυτό μπορείς να το κάνεις επειδή ακριβώς έχεις εκπαιδευτεί στο προστατευμένο περιβάλλον της πόλης. Αλλά άμα πας έξω από αυτό δεν έχεις πλέον την γνώση να το αντιμετωπίσεις. Δεν διαφέρει αυτή η ιστορική διαδικασία από την συσσώρευση και τον διαχωρισμό του παραγωγού από την άμεση παραγωγή και άρα την αφαίρεση της γνώσης του για τα πράγματα της ζωής. Η φτώχεια μας μεγαλώνει όσο υπαγόμαστε στη σχέση κεφάλαιο και αυτή εκφράζεται και στο επίπεδο της γνώσης και της αντίληψης για το τι συνιστά καιρός, πότε θα βρέξει, σε ποιο βαθμό κάποια αλλαγή του καιρού μπορεί να βλάψει εμάς, τα κήπια με τις ντοματιές, τον δρόμο που είναι στο βουνό, αν θα προκαλέσει κατολισθήσεις και όλα αυτά. Δεν λέω κάτι διαφορετικό από την ιστορική διαδικασία του καπιταλισμού που μας υποβιβάζει όλο και πιο πολύ σε εξάρτημα της παραγωγής του εμπορεύματος και καταναλωτή του.

Δεύτερον και πιο σημαντικό. Και εδώ πρέπει να πούμε τα πράγματα με το όνομά τους. Κυκλοφορεί γενικά αυτός ο μύθος στους χώρους μας και στα πλαίσια της αγιοποίησης της εργατικής τάξης (βοηθείά μας!) περί ταξικής πάλης ανάμεσα στο προλεταριάτο και στους καπιταλιστές. Τον αποκαλώ μύθο όχι γιατί κατά περιπτώσεις δεν υπάρχει όντως μια τέτοια πάλη. Αλλά γιατί αυτό δεν είναι όπως το παρουσιάζει ο Μαρξ με τον Ένγκελς στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο. Θα λέγαμε κιόλας ότι η κυρίαρχη τάση στην ιστορία των κοινωνιών είναι η απουσία της πάλης αυτής από τη μεριά των υποτελών. Στα πλαίσια αυτής της μυθολογίας ή μάλλον για να χτιστεί αυτή η μυθολογία πρέπει να ακολουθηθεί μια ρητορική τακτική που έχει εισάγει σίγουρα νωρίτερα ο Χριστιανισμός. Η ρητορική μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: υπάρχει ο Διάολος, υπάρχει και ο Θεός. Το Κακό και το Καλό. Ο Θεός είναι καλός και θέλει το καλό σας, θα σας δώσει ότι θέλετε αρκεί να είστε Δούλοι του και να δουλεύετε. Μην πάτε στον Διάολο γιατί θα σας πάρει ο διάολος και θα πάθετε ότι έπαθε κι αυτός που τον έριξε, αν θυμάστε, από τα ψηλά στα χαμηλά – ας το πούμε υποτίμηση της ζωής με το δικό μας λεξιλόγιο. Οι χριστιανοί, λοιπόν, εισήγαγαν την έννοια του φτωχού, καλού, τίμιου και αδικημένου Δούλου του Θεού – αφού, για να μην ξεχνιόμαστε, δεν έφταιγε αυτός που εξέπεσε από τον Παράδεισο αλλά φταίει μια γυναίκα!! Η Εύα φυσικά! Πώς θα μπορούσε να μην φταίει μια γυναίκα; Εισάγει παράλληλα και την έννοια της ελευθερίας της επιλογής – ότι δεν σε αναγκάζει με το ζόρι να είσαι στον Παράδεισο.

Αυτή η τακτική είχε ως κεντρικό σκοπό να γλείφει τους φτωχούς πλην τίμιους ανθρώπους, να τους πείσει ότι ο Θεός τους αγαπά και ότι είναι στο χέρι τους να βελτιώσουν τη θέση τους μετά θάνατον, αρκεί να δουλεύουν όπως είπαμε. Αυτήν την τακτική την έχουν κλέψει οι μαρξιστές αριστεροί και μας έχουν πρήξει 150 χρόνια τώρα για την εργατική τάξη που είναι καλή, που ο ιστορικός της ρόλος είναι κιόλας να κάνει την επανάσταση (άκουσον, άκουσον!) και που δε φταίει αυτή που έχει εκπέσει από τον Παράδεισο αλλά φταίνε οι Κακοί Καπιταλιστές (αν δεν φταίνε οι γυναίκες).

Εδώ έχουμε να κάνουμε με μια πολύ μεγάλη απόκρυψη της ιστορικής πραγματικότητας. Παρουσιάζοντας την ιστορία ΜΟΝΟΝ ως μια συνεχής πάλη ανάμεσα σε κυρίαρχες και υποτελείς τάξεις δεν μπορούν να μας εξηγήσουν οι μαρξιστές κάθε είδους πως γίνεται μερικές χιλιάδες χρόνια τώρα να παράγεται τόση πολύ κοινωνική συναίνεση, ειρήνη και υποταγή. Ας κοιτάξουμε σήμερα που μιλάμε σε όλο τον πλανήτη πόση υποταγή υπάρχει. Φυσικά και πρέπει να κοιτάμε την σύγκρουση και την πάλη όπου αυτή υπάρχει, γιατί αυτή μετατοπίζει τις συνειδήσεις και αλλάζει τις σχέσεις εξουσίας, μας μαθαίνει τεχνικές πάλης και διευρύνει τους πολιτικούς μας ορίζοντες. Αλλά αυτό δεν σημαίνει πως πρέπει να αγνοούμε την πραγματικότητα για να χωρέσει στην μυθολογία των αριστερών. Αγνοώντας την ιστορία, χάνουμε την γνώση της και άρα και τις δυνατότητες για τον μετασχηματισμό της.

Η ιστορία, λοιπόν, είναι κυρίως μια παραγωγή συναίνεσης η οποία έχει ένα πραγματικό αντίκρισμα, υλικό και χειροπιαστό όσο δε πάει. Και το αντίκρισμα αυτό είναι η αναβολή του θανάτου. Ο θάνατος είναι ο βασικός εχθρός για όλα τα ζωντανά πλάσματα. Κανείς δε θέλει να πεθάνει. Η ανάγκη είναι η υπενθύμιση του θανάτου. Ο αγώνας για την ικανοποίησή της είναι η παράταση του ερχομού του. Ο τρόπος που σε κάθε κοινωνία οργανώνεται η αποφυγή του καθορίζει και τις σχέσεις εξουσίας/εκμετάλλευσης σε αυτήν την κοινωνία. Δε θέλω να αναπτύξω περαιτέρω αυτό το σημείο και θα επιμείνω μόνο στο θέμα μας.

Κάποια στιγμή στην ιστορία έρχεται μια ομάδα που έχει αποκτήσει κάποια πραγματική ή ιδεολογική ισχύ και λέει σε μια άλλη: σου ζητώ να γίνεις δούλος μου κι εγώ θα σου δώσω ζωή. Αυτό το νταραβέρι ακολουθεί όλη την ιστορία της κυριαρχίας σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας μέχρι και τον καπιταλισμό του 21ου αιώνα και θα συνεχίσει να υπάρχει μέχρι να πεθάνουμε όλοι. Δουλεύεις για μένα, σου εξασφαλίζω τη ζωή. Που ζωή σημαίνει φυσική ζωή, ιδιοκτησία, υγεία κτλ.

Και τώρα θα πω κάτι χωρίς να θέλω να υποτιμήσω ή να προσβάλω κανέναν. Η διαμαρτυρία για την απουσία της πολιτείας σε μια φυσική καταστροφή είναι διαμαρτυρία για την αθέτηση αυτής της συμφωνίας που έχει ρητά ή άρρητα γίνει ανάμεσα στις κυρίαρχες και τις υποτελείς τάξεις. Οι υποτελείς τάξεις δεν δουλεύουν χωρίς ανταλλάγματα. Γι' αυτό και σκοπός των κυρίαρχων είναι να τις υποτιμήσουν όσο και πιο πολύ για να μην εννοούν πολλά πράγματα όταν λένε ζωή. Αλλά δεν θέλουν να τις σκοτώσουν. Κάποιος πρέπει να δουλεύει.

Το συμβόλαιο ενάντια στον θάνατο είναι η θεμελιώδης πηγή της κοινωνικής ειρήνης ανάμεσα σε κυρίαρχες και υποτελείς τάξεις. Άνισες μεν οι πλευρές, συμβόλαιο δε. Για παράδειγμα, το διαφωτιστικό πρόταγμα «Ελευθερία, Ισότητα, Αδελφότητα» της Γαλλικής Επανάστασης εκφράζει την ριζική, ιδεολογικά, ανανέωση αυτού του συμβολαίου. Η ιστορία των αγώνων των κομμουνιστικών κινημάτων των τελευταίων αιώνων για όσο και μεγαλύτερη ανατίμηση της ζωής είναι κυρίως μια ιστορία διαπραγμάτευσης γύρω από τους όρους αυτού του συμβολαίου. Γι' αυτό το πρόταγμα για την κοινωνική επανάσταση ως κοινωνική απελευθέρωση, στον πυρήνα του και ταυτόχρονα στο άκρο του, δεν μπορεί παρά να διατυπωθεί ως εναντίωση στο ίδιο το συμβόλαιο με τους Κυρίαρχους ή αλλιώς ως «Ελευθερία ή Θάνατος».

Blackathena